

«En utvandret døl»

- av Odd Bjørklund -

Teodor Toresen Lilleng var født på Divimo 1870. Hans foreldre var Tore Johannessen født på Gammelrommet i 1832 gift med ho Mali Bersvendsdr. Kjæreng fra Tynset født i 1832. Deres barn: Marit, Bersvend, Johannes, Kjerstine, Teodor, Marie og Ole. Men deres besteforeldre var de første som kom til Gammelrommet i 1820. Det var han Johannes Toresen født på Dovre i 1777, gift med Kirsti Jonsdr. Holen fra Tynset f. i 1797. Kirsti sine søsken kom til Øvergård, Nymo, Lundberg og Melhus i Bardu.

Oppe i Gammelrommet var de ikke klar over det at elva enkelte år kunne gå over sine bredder som ødela deres korn og potetland. Så de flyttet husene sine ned til Divimo. Der vokste barneflokk opp, 4 sønner og 3 døtre kom til verden. De ble var nu kommet nord til ødemarken. De var jo lovet gull og grønne skoger. Men det skulle vise seg at det ble restriksjoner når det gjelder utnyttelsen av skogen. Noen kom til unåde med skogvesenet.

Skogbruk, jordbruk, jakt og fiske var jo næringsgrunnlaget for å eksistere opp i ødemarken. De måtte jo livberge seg, men skogvesenet mente de måtte få utvist tømmer av statens skoger. Dette maktet ikke rydningsmennene å betale. Derfor ble det «onflikt med ulovlig hugst. bønderne gikk sammen og sendte klager til «Departementet» og rettet anklagene mot skogvesenet, som hadde inkrenket eiendommene slik at de ikke hadde tømmer til hus og reparasjoner, til og med utslåttene ble tatt fra noen. Han Tore Johannessen var og ble en sangomsuset person der oppe i dalen, som hadde mange ideer. Han var meget poetisk av seg og hadde store talegaver, han var også dypt religiøs og var predikant. Han

tok mot til seg og reiste helt ned til Christiania med klagen fra bøndene og la det frem til dep. Etter dette ble det sak reist av formester Norman. Tore Johannessen ble dømt til å betale en bot på 5 spd. og saksomkostninger. Han såg seg nu ingen annen utvei enn å reise fra dalen med hele familien ut til Brøstadbotn hvor han hadde fått utdelt jord og land. Det var i året 1879. Datteren Marit fortalte: «Jeg var bare 20 år den gangen jeg gikk med buskaper fra Divimo og ut til Brøstadbotn. Første kvelden kom jeg ned til Bardufossen og overnattet hos Ingeborg Fossmoen. Men hun kom tilbake til Øvergård til sin onkel Anders Jonsen Holen og var taus der før hun ble gift med Erik bjørkeng. Ellers kom hele familien ut til Brøstadbotn, der var det kanskje lettere å ernære seg av havets fisk. Men Tore Johannessen likte seg kanskje ikke så helt der ute ved den værharde kysten, han flyttet etter en tid 5 km inn på landet hvor det var skog og fjell.

Han ryddet gården Elvevold og der vaks barneflokk opp. Han fikk da med tiden god arbeids-hjelp og ryddet jord og land og bygde opp sine hus. Den andre datteren Kjerstina ble gift med Ole Andreassen Luneborg i Målselv, men Bersvend, Marie, Ole, Johannes og Teodor gifter seg og har sine hjem der ute på Brøstadbotn.

Teodor var bare 9 år den gangen han kom til Brøstadbotn, han vokste seg opp til en arbeidssom kraftkar. Han lærte seg til alt i sine yngre år, han lærte seg opp hus han var en flink snekker, og han reiste på fiske oppover Nord-Norge til Finnmarken og Lofoten. Han kom tidlig inn i veivesenet og ble vant med feisel og slegge, han bygde veier og bruer. Han ble ganske tidlig

smidd i hymnens lenker, og ble gift med Josefine Sæter. Deres barn: Bernhard og Milla.

Sæter var et stort bruk ute på Brøstadbotn, brødrene Johan, Peder og Kristian drev med /iskeoppkjøp og drev oppe i båtsfjord. Teodor kom også til Båtsfjord og drev der med sine svigerbrødre. Men han trektes ofte hjem igjen til sin Josefine. De bygde opp sin egen gård og kalte gården Lilleng (av eiendommen Sæter). Han var en meget flink snekker og smed, han laget ploger og redskapet, langvogner, fallvogner og steinsleder. Han reiste ut på anlegg og kom til Ofotbanen og var med rallarne i flere år.

Han kunne dette med feislen og slegga, han arbeidet seg opp med sine krefter og ble formann. Han var så hendt at «ledelsen» mente han måtte utdanne seg til ingeniør og han ble tilbudt gratis utdannelse i Narvik. Men det ble bare ikke slik. Han trektes hjem igjen til sin Josefine. De var kanskje så bunden til hjemmet.

Han Teodor hadde mye å berette om rallarlivet inne i tunnellen, borte i fjellskjæringene og på bruene borte på Ofotbanen. Det er liv og slit. De svenske myndigheter villtrome arbeidet igjen i hu! og hast. Malmen venter der borte i Kirunavarre. Sangen klinger til spare og spett. «En sommer er omme og en vinter er kommet». Slik går rallarlivet år ut og år inn. Det er vinter og stivfrost, men de har hyrt seg godt med islendinger og skinnluer og tykke vadmelsbukser, komoger med senna i eller skinnstøvler. Men noen går vel med rallarhatten om det er aldri så kaldt. Moten var at de knyttet et skjert over hatten og ørene. På henden brukte de skinnhansker eller store blavotter. Men kulda er kolosal. De må helle salt ned i borehullene så det ikke fryser til neste økt. Saltet trenger inn i votter som blir stive av salt og sot, de blir sår på hendene som ofte føres til ansiktet å tørke svette. De blir skjeggete sår og det kommer en sviende smerte, om kveldene inne i varme hus, de er bare døds-trette og stuper i seng.

hardfrossten i vintermånedene gir seg ikke. Karene jobber med feisel og slegge. Fjellet får ingen ro. De hogger og sprenger i tele og fjell, de kommer lenger inn i tunellen, det tar av noe for vær og vind. De må ha små hand-

lykter inne i fjellet som lyser som små soler. Skogene av spade og spett, feisel og slegge lyder i den iskalde vinterluften: «Blandt de svake fjellene oppi høga nord, var de villa fossar styrta seg mot fjord, sjungar jag min rallartrall mens feislen hamrar bergets lag och mitt namnd er Kalle Person Tordenbrag».

Ute ved åpningen av tunellen har borkvesseren sin smie. Fjellet er hardt og bortannen må være skarp. De må kunne dette med feisel og slegge å holde stangen stødig, slå og snu boret. Ikke feilslag - som kan få uanedede følger. De borer flere meter før borehullet er ferdig og kan lades med dynamit, så tordner salven i tunellen og røken blir stinn. Det var sydlige vinder en gang, han Ingvar oppe i Dividalen hørte telaskottet fra Messina, men han skulle jo si Kiruna.

Solen har fått taket over Torne-trasks vidder, det kjennes en noe mildere gufser over ødemarken, det er våren som kommer, som rallarne hilser med fryd og glede. Det er vår og midnatt, sol over norske og svenske fjell. Bekkene vakner til liv under sneen, snart sildrer bekkene, det drypper av bjørk og veiriset, oppover rabben og myrer vakner til stivfrosne viekrattet til liv, de løfter sine knopper mot våren og lyset som mennesket, det bruser i årene. tunellarbeiderne er nu kommet langt inn i fjellet, der er det mørkt og svalt, så myggen våger seg ikke inn i den dynamittstanken. Inne i brakkene er det umulig å stenge myggen ute, det er en irriterende summing natten lang, de krafser og klør, vilt iblandt, det bannes og brummes helt inne i drømmeverden.

Det er blitt vår og snart midtsommer og noen av rallarne drar ned til Kristinehamn, eller til Tornehamn for en avkobling etter den hardbarskede vinter med knog og slit. Der er arr. dans og der er små gjetstuer med delikatesser, der får man øl og dram. Det spilles opp til dansen i sommerkvellen der er rallarfest og liv. «Svarta Bjørn» er i vinden, hun får aldri være i fred, hun må stadig skifte over til en ny dansekavaler, det er hennes plikt, hun kjenner alle. Det spilles og synges i midnattsolen: «I løvet det grønne ved skovkildens bred, sidder krigsmann med pigen på skjød, og sværger ved alt mellom himmel og jord, på sin kjærlighet luende glød». Som historien forteller oppstod ofte sjalusi-

Det var i året 1879 Tore Johannessen kom fra Divimo og ut til Brøstadbotn for 103 år siden med hele familien. Her på denne tomte slo de seg ned, og bodde her ei tid. Men senere flyttet de opp til Elvevold (5 km). Krysset viser der ute på Lilleng.

drama. Der var slosskamper på lig og død om ho Svarta Bjørn. Men det ble også hanekamper om ho Lus-Dora, Silverbruden, Lapp-Lisa, Agnes Orkava Maja og ho Tromf-Karen. Han Teodor som var en staskar i disse møene, men han lengtes bare hjem igjen til sin elskede Josefine der ute på Brøstadbotn. Men han Teodor hadde mye å fortelle om disse rallarne der oppe i grensefjellene, de hadde utnavna som: Lange Luntan, Filosofen, Spader two, Skjoregget, Kanonen og Kleggen.

Han Teodor var viden kjent for sine halselyder og plystring han lokket til seg fugler og dyr i parrinlstdid n som han hadde lært seg til der oppe i ødemarken. Det blir nu høst og vinter igjen - det sprenges der oppe i tunellen, snart er nu linjen klar. De svære skinnene blir spettet frem på spillene, de sterke rallarne stormer på i skjæringen med handmakt og trillebærer, det er et underverk som er utført med bare to hender. Fremdeles lyder sangen til meiselslagene og plystringen hans Teodor over Ofotenfjellene. Man undrer seg bare på togreisen til Kirunavarre at dette underverket kunne utføres med menneskets to hender. Den årlige festivalen i Narvik har bevart minnene og livet til rallarne som aldri dør. Han Teodor kommer hjem igjen, han blir nu veioppsynsmann og har med anlegg, veier og broer å gjøre. Han kommer til Kjosens Lyngen i 1929, han hadde anlegg og veibefaring oppover Finnmarken, han pendlet frem og tilbake med sin motorsyssel, kom ofte innom sin søster Marit på Bjørkeng på hjemtur til sin Josefine der ute på Brøstadbotn. Hun døde fra han alt for tidlig i 1935 bare 65 år. Han måtte da evakuere fra Kjosens i 1944 da tyskerne brant hele Finnmark, da var han 75 år. Men han fikk reddet sine eiendeler med seg hjem igjen over sjøveien, og fikk ennu mange levedager og levde der i fred og ro der ute på Lilleng opp i sin høye alder med noen og 80 år.

Teodor Toresen Lilleng og Josefine Lilleng Sæter Brøstadbotn. Billedet fra forlovelsesdagene.